

Ebert als hoofd der nieuwe Duitsche Regeering.

«Ten einde den regeeringspersonen van Frankrijk, die den eisch tot uitlevering van Wilhelm II willen stellen, een wapen in handen te geven, heeft madame Prieur een aanklacht wegens moord tegen den ex-keizer ingediend.

In deze aanklacht geeft madame Prieur te kennen, dat haar echtgenoot Louis Prieur, koopman, die voor zaken reisde, zich aan boord van de Sussex bevond, toen deze pakketboot getorpedeerd werd door een Duitsche duikboot. Het lijk van Prieur werd twee dagen later in het schip teruggevonden. Het heet dan verder in de aanklacht:

«Zoowel uit mijn eigen naam als uit dien van mijn vier kinderen doe ik een beroep op het Recht. Het is onduelbaar, dat de moordenaar van zooveel slachtoffers bescherming en een toevlucht kan vinden in een naburig land en daar in alle kalmte op een buitenplaats kan leven, tot tarting van alle fatsoenlijke lieden.

Ik eisch, dat deze ellendeling gestraft worde, zooals moordenaars het verdienen.»

Dit voorbeeld vond navolging, maar dit alles beïnvloedde de proceduur toch niet.

De Engelsche minister Barnes zeide in een rede te Dudley, dat de ex-keizer opgehangen moest worden. Barnes wees erop, dat de keizer een maand vóór het uitbreken van den oorlog de bijeenkomst leidde, waarin tot den oorlog besloten werd, en was van oordeel, dat deze grootste misdadiger en lafaard der gansche historie de recht-

vaardige straf voor al zijn misdaden niet mag ontgaan.

Het had er echter wel de schijn van, alsof er aldus gesproken werd ter wille van de volksmeening.

De «Times» verborg dit niet en schreef:

«Het besluit, dat er maatregelen tegen den keizer zullen worden genomen, is klaarblijkelijk een verkiezingskwestie. In de laatste dagen heeft het ministerie van Oorlog de zaak onderzocht en kwam tot het volgende besluit:

Ten eerste, dat het in de bevoegdheid ligt der geallieerde regeeringen om de uitlevering van den keizer te eischen.

Ten tweede, dat de Britsche regeering alle noodige stappen zal doen om zijn uitlevering te verkrijgen.

Ten derde, dat, wanneer zijn uitlevering zeker is, de keizer terecht zal moeten staan voor zijn misdaden tegen de menschheid.

Medegedeeld wordt dat het ministerie geen actie zal beginnen vóór het de geallieerde regeeringen heeft geraadpleegd. Er wordt echter niet aan getwijfeld of de Fransche en Italiaansche regeeringen zijn het eens met deze politiek. Er wordt verwacht, dat de zaak besproken zal worden op een konferentie, in Downingstreet tusschen Clemenceau, Foch, Orlando en Sonnino. Deze konferentie zal twee tot drie dagen duren, en is niet alleen een voorbereiding voor de groote vergade-

Ludwig Frank, sociaal-demokratisch afgevaardigde van den Duitschen Rijksdag, bij Lunéville gesneuveld.

ring der geallieerden, die vóór het einde van het jaar te Parijs gehouden zal worden; ze heeft ook een militair doel, daar de geallieerde staatslieden van Focn een verslag willen nooren over de wijze, waarop de Duitschers de voorwaarden van den wapenstilstand te land uitvoerden, voornamelijk of er eenige moeilijkheden gerezen zijn, die naar voren gebracht moeten worden.»

Wij kunnen veilig van dit onderwerp afstapen. Er werd veel geschreven, geredetwist en een vraag tot uitlevering aan Nederland gericht.

Nederland weigerde, verklarend dat het asylrecht niet kan geschonden worden. En alles bleef daarbij. De keizer en 'eizerin vestigden zich op een kasteel te Doorn. De onttroonde vorst hield zich vooral bezig met houtzagen en blokjes kapen. In 1921 stierf de keizerin. Haar lijk werd naar Duitschland overgebracht. De voormalige kroonprins vertoeft nog op het eiland Wieringen. Zijn vrouw en kinderen zijn in Duitschland. De kroonprins woont in de pastorie en schijnt vooral liefhebberij te hebben in 't smeden.

* * *

Een andere kwestie nu.

De krijgsgevangenen werden teruggestuurd. Velen hadden zoo lang niet gewacht en vluchtten naar huis.

Reeds op 13 November meldde men van de Duitsche grens:

« Aan 't vertrek der Britsche krijgsgevangenen in West-Duitschland worden niet de minste moeilijkheden in den weg gelegd.

In Keulen waren een aantal krijgsgevangenen in de strafgevangenis opgesloten. Eenige leden van den A.- en S.-raad openden de deur van hun verblijf en vroegen of zij wenschten te ontvluchten. Hiertegen bestond natuurlijk niet het minste bezwaar van de zijde der Engelschen. Aanvankelijk wilden de Duitschers hen van burgerkleeren voorzien, doch ten slotte achtten zij zelfs dit niet noodzakelijk en lieten hen in uniform vertrekken.

In sommige kampen zijn Duitsche soldaten Engelsche officieren bij het ontvluchten behulpzaam geweest, en in een kamp is het voorgekomen, dat al de Britsche gevangenen te samen de gevangensplaats verlieten en naar de grens marcheerden.

In den nacht van 12 op 13 November omstreeks 3 uur heeft de Soldatenraad te Aken de gevangnissen geopend en de politieke gevangenen in vrijheid gesteld.

Soldaten, o.a. uit Kerkerade, die naar het front moesten vertrekken, zijn teruggekeerd.

De Soldatenraden ontnamen dezen soldaten in de straten van Aken hun geweren en schouderbedekkingen.

In de straten patroeljeerden marinesoldaten en infanterie.

De Duitsche grenswacht bij Kerkerade werd hedenmiddag ontwapend.

Een luitenant, die de oproerlingen tot kalnte wilde brengen, werd afgeranseld; de onderscheidingsteekenen werden hem afgescheld en daarna werd hem zijn heele uniform uitgetrokken. In een burgerpak moest hij vluchten. Vele soldaten deserteerden. Een vijftigtal maakten daarbij gebruik van een politie-stoombarkas op den Rijn, de onderofficieren van militaire auto's. Allen gingen in de richting Wesel. Het geheele treinverkeer staat stil en elke verbinding met Keulen en Dusseldorf is verbroken.»

Veel krijgsgevangenen kwamen in Holland aan.

Maar weldra begon de regelmatige repatriering. Veel Franschen reisden door Nederland en schepeten te Vlissingen voor Frankrijk in. Dit werd te Vlissingen geregeld door Fransche officieren en Nederlandsche overheden. Groote barakken waren er voor het kort verblijf ingericht.

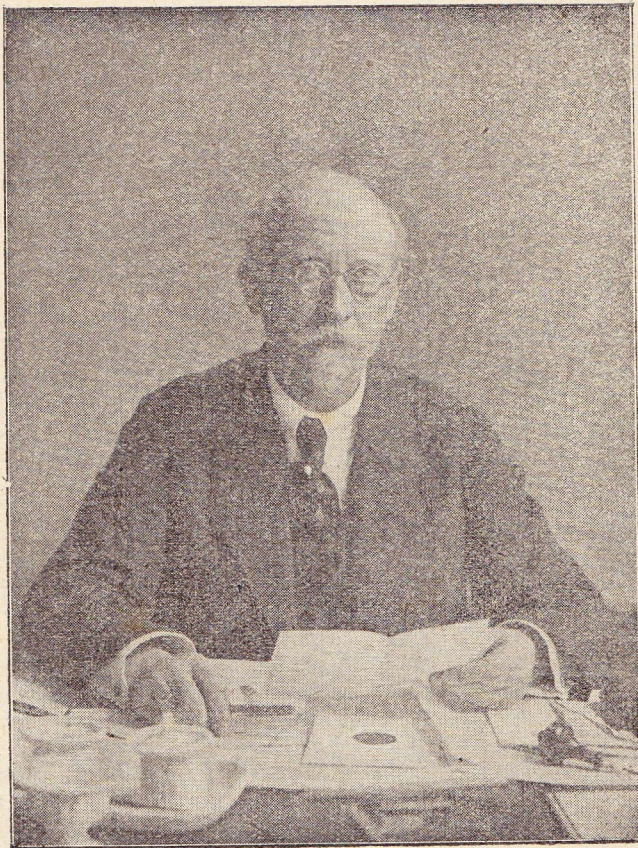
Ziehier een bericht uit Spa d.d. 20 November over de regeling der uitwisseling:

Generaal Haking te Spa heeft het volgende draadlooze telegram aan het Britsche hoofdkwartier gezonden:

« De Duitschers stellen het volgede repatrieringsplan voor:

Onmiddellijk in de achterhoede van de legers zijn er 32.000 gevangenen en deze moeten hun weg door de linies vinden.

Op den linkeroever van den Rijn zijn er 8600 en deze moeten daar blijven tot wij zoover zijn opgerukt. Ongeveer honderdduizend zijn in Duitschland ten Oosten van den Rijn. Van deze moeten 4500 uit het Zuiden van Duitschland

Scheidemann.

naar Zwitserland worden gezonden en de overigen door riviertransport naar de volgende havens: Koningsbergen 1000, Danzig 750, Stettin 16,300, Lubeck 9400, Hamburg 13,000, Bremerhaven 9000, Rotterdam 46,000 en Stralsund 870 (officieren). Onder toezicht van de geallieerde en neutrale Roode Kruis-diensten moet naar deze havens en verder de rivier op voedsel worden gezonden. Kleederen moeten ook gezonden worden, maar in de havens blijven. Het totaal aantal geallieerde gevangenen, dat naar deze havens gezonden zal worden, bedraagt meer dan 570,000. De Duitschers wenschen ook 1,200,000 Russen langs denzelfden weg te sturen, maar ik verneem, dat maarschalk Foch er op staat, dat zij over de Oostgrens gaan.

Ik acht dit plan het beste, dat met het oog op den tegenwoordigen binnenlandschen toestand in Duitschland kan worden uitgebracht. »

De Belgische geïnterneerden verlieten ook Nederland, waar ze sedert Oktober 1914 verbleven hadden. De treinen brachten hen van de kampen naar Rosendaal en dan naar Kapellen bij Antwerpen, waar die der oudste lichten gedemobiliseerd werden. Velen, uit het verwoest Vlaanderen afkomstig, wisten niet waarheen. Ze bezaten geen woning meer en hun familieleden bevonden zich in ballingschap.

* * *

Te Londen had, begin December, een geallieerde konferentie plaats.

In Engeland had men den wapenstilstand ook geestdriktig gevierd. Zoo meldde men uit Londen :

« De feestvreugde wordt hier met den dag grooter, maar blijft zeer gemoedelijk. Gisteren avond werden op Trafalgar Square en in Piccadilly Circus, door troepen soldaten en burgers groote vreugdevuren ontstoken, waarvoor reclameborden afgerukt en zelfs de houten bestrating opgebroken werd ; de menigte was zóó geestdriftig, dat velen hun hoeden op het vuur wierpen. De banken, die rondom Nelsons zuil staan, moesten het ook ontgelden en werden op de vlammen geworpen, waarna een der op Pall-Mall ten toon gestelde veroverde Duitsche kanonnen onder onbeschrijfelijk gejubel naar Trafalgar Square gesjord en in de vlammen geworpen werd.

Door de hoog opblaaiende vlammen werd het voetstuk van Nelsons zuil min of meer beschadigd. Toen de vreugde ten top was gestegen, werden een aantal officieren, die zich onder de menigte bevonden, op de schouders rondgedragen. »

Over de viering van den wapenstilstand op de Britsche vloot deelde men mee :

« De dorpen en steden aan de kust, waar de groote armada voor anker ligt, waren vermoed van het vreugdebetoon, toen opeens tegen den avond alle schepen, slagschepen, kruisers, torpe-

De Italiaansche minister Sonnino.

dobooten, mijnenleggers, motorpatroelje-booten, mijnenvegers, kustschepen en treilers hun stoomfluit lieten hooren. Elke noot van de toonladder werd daarbij gehoord.

De zoeklichten damden door de lucht, vuurpijlen stegen op en hier en daar werd vuurwerk afgestoken. Gedurende een uur gaf de geheele vloot zich aan haar vreugde over. Om 9 uur zwegen plotseling de sirenen en werden de lichten gedoofd.»

Vrees voor bolsjewisme was er niet, en daarop sloeg het volgend telegram :

«De koning en de koningin, vergezeld van prinses Mary hebben door het hartje van Londen gereden, van het Buckingham-paleis naar het East-end en opnieuw terug langs den Tower.

Het eskorte bestond alleen uit een politie-officier, die voor de auto uitreed, waarin de tocht werd gedaan.

Hunne majesteiten en prinses Mary werden overal door de menigte, o.w. talrijke soldaten, hartelijk toegejuicht.»

Een nieuws, als het volgende moest den nationalen trots aanwakkeren.

«De koning lunchte heden aan boord van Beatty's vlaggeschip, met de Britsche, Fransche en Amerikaansche admiraals, en woonde vervolgens het vertrek van de «Vanguard» bij, een van de ongeveer tweehonderd oorlogsschepen, die morgen de Duitsche oorlogsbodems, welke zich komen overgeven, tegemoet zullen varen.»

En den 1n December kwamen Clemenceau, Foch, Orlando en Sonnino te Londen aan. Ze landden te Dover en vertrokken van daar met den koninklijken trein.

Ziehier een verslag daarover :

«De ontvangst, welke aan Foch, Clemenceau, Orlando en Sonnino bereid werd, was buitengewoon geestdriftig. De zware regenbui van 's morgens waren enkele uren voor de aankomst der gasten opgehouden. Langs den geheelen weg, dien de stoet nam, stonden troepen opgesteld. Ondanks het ongunstige weer en het lastige uur — het etens-klokje voor de Londenaars — waren er veel menschen opgekomen om de gasten te begroeten.

De aanblik van Charing Cross was indrukwekkend. Over de geheele lengte van het perron waren purperen tapijten gespreid, terwijl alle palen met geallieerde vlaggen getooid waren.

Tegenover de plaats, waar de trein stopte, was een groote open ruimte, aan twee kanten omgeven door een eerewacht en een muziekkorps, dat volksliederen speelde.

Om twee uur had zich een groot, aanzienlijk gezelschap verzameld. Behalve de voornaamste leger- en vlootofficiëren in groot tenue was bijna het geheele kabinet aanwezig, alsmede de Italiaansche gezant en het personeel der legatie, gevolgd door Cambon en het personeel der Fransche legatie, terwijl de uniformen der Fransche en Italiaansche militaire en maritieme missies het kleurenspeel verlevendigden.

Lloyd George werd toegejuicht, toen hij met Bonar Law het perron opkwam en een gesprek aanknoopte met Cambon. Onder de andere ministers waren sir Eric Geddes, lord Reading, lord Milner, Austen Chamberlain, Walter Long, Churchill en Curzon. Even voor twee verscheen de hertog van Connaught.

Vijf minuten later kwam de trein, die met Fransche vlaggen versierd was, het station binnen en Foch stapte uit, hartelijk begroet door den hertog van Connaught en Lloyd George.

Foch scheen diep geroerd, toen de muziek de Marseillaise inzette en het gejuich van de menigte buiten tot het perron doordrong. Foch en de hertog van Connaught inspekterden onmiddellijk de eerewacht. Enkele minuten werd er een algemeene receptie gehouden, waarvar. Clemenceau, Orlando en Sonnino het centrum vormden.

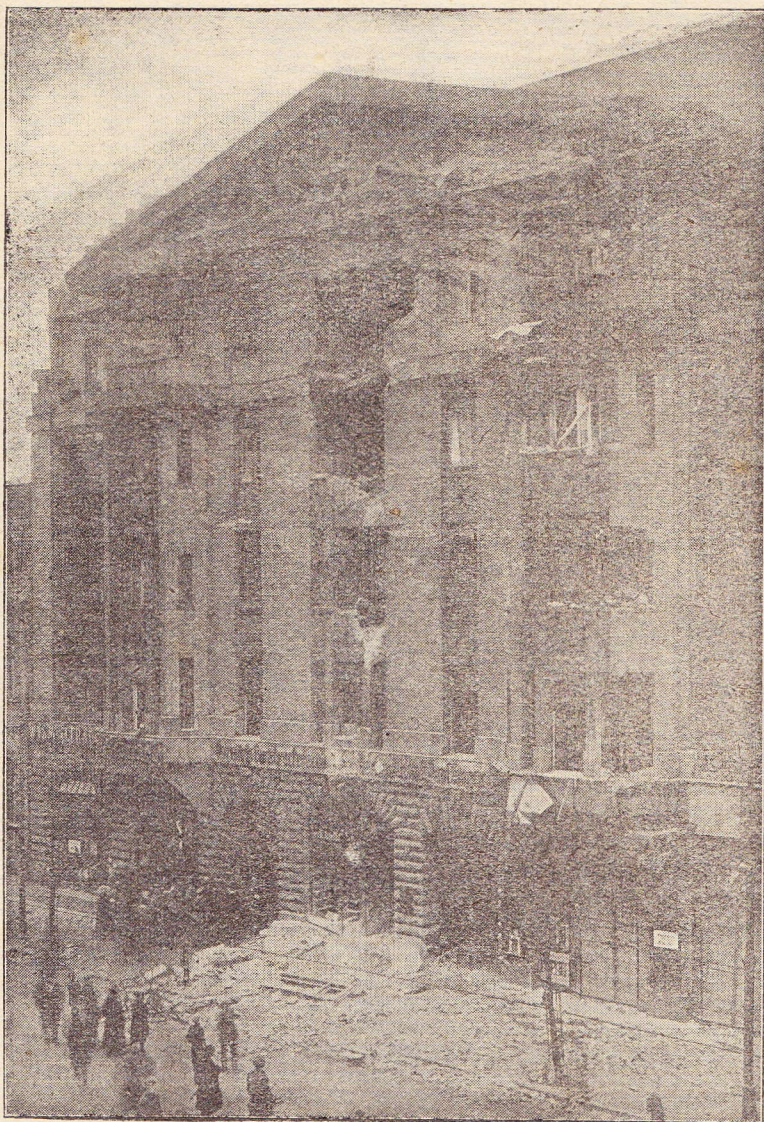
Daarna stapten Foch en de hertog van Connaught in het eerste rijtuig, Clemenceau en Lloyd George in het tweede en Orlando, Sonnino en Bonar Law in het derde.

Een luid gejuich steeg uit de menigte op, terwijl de klokken luiden.

Achter de troepen, die het geweer presenteerden, stonden de menschen in twintig tot dertig rijen geschaard. Het was stellig de grootste menigte, die men ooit te Londen bijeen heeft gezien. Overal wuifde men met vlaggen. Van alle kanten hoorde men hoera's en bravogeroep.

In het gebouw, waar Foch verblijf houdt, had zich een voornaam gezelschap verzameld. Toen de maarschalk binnentrad, bood een klein meisje, dat de Fransche driekleur droeg, bloemen aan.

Later verscheen Foch op het balkon, waarna de menigte kreten aanhief: Wij willen een rede. De maarschalk voldeed echter niet aan het verzoek en trok zich terug.

Het gebouw van het dagblad «Vorwärts» te Berlijn, na de herovering door de Regeeringstroepen.

Voor het Fransch gezantschap juichte een groote menigte, toen Cambon Clemenceau ontving.

Kort na zijn aankomst, reed Foch naar de woning van den premier, waar hij zich een half uur met Lloyd George en de andere ministers ophield. Even na zes uur begaven de Italiaansche ministers en Foch zich naar Buckingham Palace, waar zij door de koningin en prinses Mary ontvangen werden. Vervolgens vertrokken zij om een bezoek te brengen aan koningin Alexandra en den hertog van Connaught. »

* * *

En toch was er onrust in Europa, vrees voor het bolsjewisme, dat zich o.m. in Zwitserland openbaarde en tot oproer aanleiding gaf.

In Duitschland was de toestand evenmin geruststellend.

De nieuwe rijkskanselier Ebert had de volgende proklamaties uitgevaardigd :

« Aan de Duitsche burgers.

Medeburgers !

De aftredende rijkskanselier, prins Max van Baden, heeft aan mij, met instemming van alle staatssekretarissen, de waarneming van het ambt van rijkskanselier overgedragen. Ik ben op het punt de nieuwe regeering in overleg met de partijen te vormen en zal over het resultaat aan het volk binnenkort verslag uitbrengen.

De nieuwe regeering zal een volksregeering zijn. Haar streven zal moeten zijn, zoo snel mogelijk aan het Duitsche volk den vrede te brengen en de vrijheid, welke het heeft verkregen, te bevestigen.

Spartakisten verschansen zich achter pakken dagbladen en rollen courantenpapier in Berlijn.

Medeburgers! Ik vraag u allen om steun bij den zwaren arbeid, die ons wacht. Gij weet, hoe zwaar de oorlog de voeding van het volk, de eerste voorwaarde van het politieke leven, bedreigt. De politieke omwenteling mag de voeding van de bevolking niet storen. Het moet de eerste plicht van allen in stad en land blijven, de produktie van levensmiddelen en den toevoer ervan naar de steden niet te hinderen, maar te bevorderen.

Levensmiddelen nood betekent plunderingen en roof met ellende voor allen. De armsten zullen het meeste lijden, de industrie-arbeiders het zwaarste getroffen worden. Wie zich aan levensmiddelen of andere benodigdheden of aan de voor de verdeeling ervan noodige verkeersmiddelen vergrijpt, bezondigt zich ten eerste aan de volksmassa.

Medeburgers! Ik verzoek u allen dringend de straten te verlaten en voor orde en rust te zorgen.

De rijkskanselier,
EBERT.)

« Oproep !

De nieuwe regering heeft de leiding der zaken overgenomen, om het Duitsche volk voor burgeroorlog en hongersnood te bewaren en zijne gerechtigde eischen betreffende zelfbestemming door te zetten. Deze taak kan zij alleen vervullen, wanneer alle overheden in stad en land de behulpzame hand bieden.

Ik weet, dat het velen zwaar zal vallen, met de nieuwe mannen te werken, die de taak hebben

overgenomen, om het Rijk te besturen. Maar ik doe een beroep op hun liefde voor ons volk. Het in gebreke blijven der organisatie in dit moeilijk uur zal Duitschland aan de anarchie en de verschrikkelijkste ellende overleveren. Helpt daarom mee in het belang van het vaderland, door een onversaagden en onverdroten verderen arbeid, eenieder op zijn post, totdat het uur der aflossing is gekomen.

EBERT.)

Van belang voor Duitschland was dan ook dit bericht uit Washington :

« In antwoord op een, door bemiddeling van het Zwitsersche ministerie van buitenlandsche zaken, overgebracht verzoek der Duitsche regering, heeft staatssekretaris Lansing geantwoord, dat de vertegenwoordigers der geassocieerde regeringen in den oppersten oorlogsraad te Versailles met algemeene stemmen besloten hebben, om de Centrale rijken, voor zooverre de toestand zulks toelaat, van voedsel te voorzien en steun te verleen op denzelfden grondslag als zulks geschiedt ten opzichte van België.

Voorts, zegt Lansing, is de president van meening, dat door het in gebruik nemen van de thans opgelegde scheepsruimte der Centrale rijken het in de naaste toekomst mogelijk zal zijn het gevaar voor hongersnood te ondervangen en het volk gerust te stellen.

President Wilson is gunstig gestemd ten opzichte der voedselvoorziening der Centrale rijken en zal onmiddellijk overleg plegen met de geas-

Aftocht der Duitschers.

socieerde landen, op voorwaarde, dat hij verzekerd kan zijn, dat in Duitschland de rust en orde gehandhaafd zullen worden en de gelijkmatige en eerlijke verdeling van voedsel verzekerd is. »

* * *

Maar de Duitse regeering stond nog voor geweldige moeilijkheden. Solf hield een pessimistische rede op een vergadering der bondsstaten te Berlijn :

Daarin verklaarde hij o.m.: «Daar de deelneming van de Vereenigde Staten den doorslag bleek te geven, werd het vredesaanbod aan Wilson gericht, daar deze bovendien de eenige was, die een pacifistisch program had opgesteld. Amerika's eisch is het, dat in Duitschland rust en orde gehandhaafd blijven. Anders dreigt het met een inval.

In Engeland heeft de overwinningstemming de overhand gekregen. Zelfs Lansdowne en Henderson zijn verstomd. Lord Cecil's aftreden zal wel verband houden met zijn standpunt in zake den volkerenbond, dat met het onze overeenstemt. Ook door Engeland wordt de eisch gesteld van een meerderheidsregeering in Duitschland.

In Parijs schijnt men in het geheel geen vrede te willen, maar hoopt men het rijk door separatisme te verwoesten.

In Polen schijnt men geneigd de likwidatie met de Duitschers te willen vergemakkelijken, ofschoon de stemming van het volk anders is. Ongunstig zou de overneming der regeering door

een nationale democratische partij zijn, die anti-Duitsch is.

In de Oekraïne schijnt de gedachte van een federatieven staat te willen doorbreken, hoewel er ook tegenstroomingen zijn.

De vernietigingswil van Frankrijk wordt in de hand gewerkt door separatistische stroomingen in het eigen land, zooals wanneer de arbeiders- en soldatenraad te Hamburg zelfstandig betrekkingen met de Sovjet-regeering aanknoopt, of wanneer op een andere plaats onze koerier naar Weenen, onderweg wordt aangehouden. » Solf kon niet dan onder protest de vernietiging van het rijk aanzien. Zijn eenige hoop was deze konferentie, want de huidige omstandigheden vernietigen alle vredesverwachtingen.

De konferentie moest absoluut drie dingen besluiten : ten eerste, dat onder het Centrale gezag geen gezag mag staan, dat niet door de afzonderlijke staten erkend is : ten tweede, dat de leiding der buitenlandsche zaken slechts een aangelegenheid van de rijksregeering moet zijn en ten derde dat voor de nationale vergadering, die niet te Berlijn, maar op een ander meer centraal gelegen punt bijeen moet komen, een spoedige termijn moet worden vastgesteld.

Erzberger sprak vervolgens over Duitschlands kapitulatie. De onderhandelingen leidden tot het resultaat, dat Elzas-Lotharingen geen bezet gebied werd genoemd, maar een zelfstandige staat. De verlichtingen van de voorwaarden, die men verkreeg, waren verlenging van den ontruimingstermijn van 30 tot 36 dagen, aflevering van

Een redaktiekamer van het «Berliner Tageblatt» gedurende de onlusten.

5000 last-auto's in plaats van 10.000 en de bepaling, dat de uitlevering der Duitsche krijgsgevangenen bij den preliminairen vrede geregeld wordt; verder de toezegging van levensmiddelen.»

Er was tweedracht tusschen den raad van arbeiders en soldaten (in den Rijksdag) en het Spartakus-komitee (Liebknecht), dat afzonderlijk zetelde. Daar was strijd tusschen separatisten en unitairen, zij, die het rijk wilden verdeelen in allerlei staten en zij, die de eenheid wilden bewaren. Scheidemann schreef in de «Vorwärts»:

«Het gevaar voor het ineensinken van het Duitsche rijk wordt met den dag grooter, indien er niet ten spoedigste geregelde toestanden geschieden zullen worden en de door Jules Cambon te dien opzichte gedane profetieën bewaarheid worden. Vorsten kunnen de eenheid van het rijk niet meer in gevaar brengen; het gevaar dreigt van elders.

In Straatsburg moeten besprekingen met de hoogste Fransche legerleiding gevoerd worden nopens het vestigen van een Zuid-Duitsche republiek, waarbij ook de Rijnprovincie zich zou aansluiten. De wankelmoedigheid der regeering is uitsluitend het gevolg van de ongestoorde werkzaamheid der Spartakus-groep, het valt te betreuren, dat velen het gevaar van het bolsjewisme miskennen.

Het ongelukkige Rusland is daardoor ten gronde gericht, zijn handel en industrie zijn vernietigd, Ruslands industrie was als niets tegenover de intensief ontwikkelde Duitsche

industrie, wier vernietiging ons in de grootste ellenden zou storten.

Het bolsjewisme is geen socialisme, doch beteekent totale vernietiging van den arbeid en algeheel verval.

Frankrijk wenscht niets liever dan het verval van het Duitsche rijk en van het meest waardevolle wat wij in 1870-71 verworven hebben en waarvan onze voorbeeldelooze economische vlucht het gevolg was. Op politiek gebied bleef Duitschland echter steeds bij anderen ten achter en daardoor kon de Jonkerklik het Duitsche rijk in den afgrond storten.

Waarom moet de Duitsche statenbond uiteenvallen? Omdat de nieuwe regeering niet in twee weken volbrengen kan wat verlangd werd? Het politieke kabinet bestaat uit sociaal-demokraten, die het vergaderingsrecht en de persvrijheid invoeren zullen, doch tégen de bolsjewiki, niet met de bolsjewistische geweldpleging arbeiden kunnen; dat den plicht heeft op het bolsjewistische gevaar te wijzen dat, ineensinking van het rijk, vernietiging van industrie en handel, werkloosheid, honger en ellende na zich zal slepen. Daarom moet eenieder medewerken aan den wederopbouw van het rijk, om het Duitsche volk een betere toekomst te verzekeren.»

De Spartakisten gingen tot daden over. Den 5en December werden ze meester van eenige gemeenten bij Berlijn. Een groote vergadering werd gehouden en een stoet gevormd, die de hoofdstad binnen trok, maar daar op de regeeringstroepen botste. Een hevig gevecht ontstond,

De menigte wordt te Berlijn door het vuur van machinegeweren verspreid.

waarin 1200 man viel. De Spartakisten werden uiteengejaagd.

Een groep zeelieden en soldaten eischte in de buurt der Wilhelmstrasse een Konstituante en de verheffing van Ebert tot voorzitter der Duitsche republiek.

Liebknecht trachtte een algemeene staking uit te lokken. De regeering Ebert-Haase ontving op plechtige wijze de garde-troepen, die den 10en December onder groote geestdrift door de voornaamste straten van Berlijn trokken.

De komiteiten van arbeiders en soldaten belegden een kongres met 440 afgevaardigden. Betoogingen der groep Liebknecht, Rosa Luxemburg stoorden de besprekingen wel, maar toch vertrouwde het kongres de uitvoerende macht toe aan een Direktoire van zes, in afwachting der bijeenroeping van de Konstituante.

Het kongres benoemde verder een Centralen Raad van 27 leden en riep den achturen-werkdag en de socialisatie der mijnen uit; daarop ging het uiteen.

Vervolgens werd de verkiezings-periode geopend. Liebknecht en Ledebour wisten een munitie te bewerken onder een vlootdivisie, welke het koninklijk kasteel bezette.

Den 25en had er een botsing plaats met een ruitersafdeeling. De Spartakisten namen de burelen van de «Vorwärts», officieel orgaan der regeering. Maar Ebert kon met de regeeringstroepen het oproer dempen.

Den 29en namen zelfs de drie minoritaire leden van het Direktoire Haase, Dittmann en Barth, ontslag en ruimden ze hun plaats aan de majoritairen Noske en Wissel.

De nieuwe regeering, Ebert-Scheidemann-Noske-Landsberg-Wissel verving dan dokter Solf door graaf Brockdorff-Rantzau in het ministerie van buitenlandsche zaken.

De Spartakisten gaven echter den strijd niet op. De politie-overste Eichhorn sloot zich bij hen aan.

Den 5en Januari ontketende zich een nieuw gevecht. Weer werd de «Vorwärts» veroverd. De Spartakisten maakten zich meester van het gebouw der telegraaf en van de leiding der spoorwegen.

Noske nam het bevel over de trouwgebleven troepen; een zwaar bewapende divisie marcheerde van Potsdam naar Berlijn. Er werd verwoed gevochten in de hoofdstad. Er vielen gewonden en dooden. De Spartakisten moesten verscheidene gebouwen ontruimen.

Den 8en duurde het gevecht nog even geweldig voort. De regeering verklaarde Berlijn in staat van beleg.

Den 9en werden de Spartakisten ten Oosten van Berlijn teruggeslagen.

Den 10en was er nog strijd. Ebert zegevierde en liet veel aanhoudingen doen. Liebknecht en Rosa Luxemburg werden vermoord.

Den 19en Januari konden de verkiezingen op rustige wijze geschieden. Zij vielen ten voordeele der regeering uit, die minister Preuss gelastte de Duitsche nationale konstitutie op te stellen.

Den 6en Februari vergaderde de nationale vergadering te Weimar. Daar kwam duidelijk de wensch te voorschijn, de eenheid van Duitschland te handhaven.

Ebert zei er: «Dat de Entente ons niet tot het

uiterste drijve! Wij zijn bezig op socialistisch standpunt aan 't hoofd der wereld te stappen. Ik begroet het Duitsche Oostenrijk in een groot en vereenigd Deutschland. »

Ebert werd tot voorzitter van het Duitsche rijk uitgeroepen en belastte Scheidemann met de zorg een kabinet samen te stellen. Dit bestond uit Brockdorff-Rantzau, Noske, Reuss, Erzberger, David. Fehrenbach, oud-voorzitter van den Rijksdag, werd tot voorzitter der vergadering gekozen.

Scheidemann legde een verklaring over de algemeene politiek af: een sterk centraal gezag, onmiddellijke vrede op den grondslag van Wilson, met uitsluiting van elken geweld-vrede, herinrichting van het koloniaal gebied, onmiddellijke terugzending der krijgsgevangenen, toelating in den statenbond, algemeene en wederzijdsche ontwapening.

De rust heerschte echter nog niet overal.

Den 21en Februari werd Kurt Eisner, hoofd der Beiersche regeering vermoord.

Daar brak een bolsjewistische oproer uit. Regeeringstroepen trokken naar München en dempten de revolutie. En zij deden het ook elders, te Halle, Eisenach, Weimar, waar men eenigen tijd de regeering geblokkeerd had.

Anderzijds waakte men ook tegen de kontra-revolutie der keizersgezinden.

Men was zeer aan 't twisten over de vraag wat er met den gevluchten Duitschen keizer moest begonnen worden.

Professor Niermeyer schreef in de «Telegraaf»:

«Het feit, dat de Duitsche keizer en zijn troonopvolger, na het uitroepen der republiek in Deutschland, gevlucht zijn naar Nederland en daar niet zijn uitgewezen, is genoeg van belang om het van alle kanten te bekijken. Dit brengt mij er toe, de aandacht te vragen voor de volgende overwegingen:

Beide Hohenzollerns kunnen niet beschouwd worden als eenvoudige partikulieren; hun verblijf hier te lande behoort den vorm eener interneering te dragen en aan dit verblijf moet een einde komen, zoodra 's lands belang dat eischt, ook wanneer zij zelven volkomen passief blijven.

Inderdaad zou het een dwaasheid zijn, te willen beweren, dat deze ballingen als «private personen» behandeld moeten worden, nu zij zich over de Nederlandsche grens hebben begeven. Wilhelm heeft afstand van de regeering gedaan en zijn zoon van de troonopvolging; maar is het in de geschiedenis nooit voorgekomen, dat een vorst, die afstand deed, later opnieuw trachtte zijn troon te herstellen en te redden voor zichzelf of voor zijn huis?

Laat nu niemand zeggen: daarop bestaat geen kans. Het moge thans hoogst onwaarschijnlijk lijken, dat de toestanden in Deutschland zich, althans in de eerste maanden, zóó zullen ontwikkelen, dat de Hohenzollerns er zouden kunnen terugkeeren, zekerheid daaromtrent kan niemand geven. Wie weet wat er in Deutschland onzichtbaar woelt onder de felbewogen oppervlakte?

Als het aan de democraten gelukt, een onder-

linge breuk te vermijden en daarmee een burgeroorlog te voorkomen, dan is de kans der Hohenzollerns zeker nagenoeg nul. Maar als die burgeroorlog wel uitbreekt, kan dan niet een Duitsche Kornilof wagen, de reactie te doen zegevieren? En zou het een reaktionnaire beweging niet kunnen bevorderen, wanneer de keizer of de kroonprins van hier ontsnapten?

Nogmaals: alles lijkt thans misschien zeer onwaarschijnlijk. Maar is het inderdaad onwaarschijnlijker dan de onwaarschijnlijkheid, die in Rusland toch maar een feit is geworden: de lange duur van de terreur der Bolsjewiki? En hoeveel malen in de wereldgeschiedenis is het zeer onverwachte niet geschied?

Zoolang de gewezen keizer en kroonprins hier zijn, moeten ze geïnterneerd zijn. Laat ons eerst vragen: Zijn zij dat?

Omtrent den kroonprins is het tegendeel uitdrukkelijk gekonstateerd. Militaire bewaking is op Wieringen niet aanwezig. Misschien heeft Friedrich Wilhelm zijn eerewoord gegeven, het eiland niet te zullen verlaten. Misschien; wij weten het niet. Maar al heeft hij dat, ook onder de geïnterneerde Duitschers zijn er geweest, die dat eerewoord hebben gebroken. En al wil men aannemen, dat hij tot zulk een woordbreuk niet lichtvaardig zal overgaan; er zou een oogenblik kunnen komen, dat het hem te machtig werd. «Not kennt kein Gebot». Er kunnen omstandigheden zijn, waaronder hij zich verplicht acht de gelegenheid tot de vlucht aan te grijpen.

Die gelegenheid is er natuurlijk alle dagen. Ondanks strenge militaire bewaking is het aan een Engelsch vliegenier (die zijn eerewoord niet gegeven had) gelukt van Urk te ontvluchten, door te zwemmen naar een motorboot, die hem wachtte.

Hoe staat het met den gewezen keizer?

Ook hij is niet onder militaire bewaking geplaatst. Maar geheel zonder bewaking is hij niet. Een detachement der rijksveldwacht is daartoe aangewezen. Blijkbaar dient het ter bescherming zoo noodig, niet ter interneering.

Een eigenaardig verschil tusschen de behandeling van zoon en vader is, dat de zoon zijn wenschen kan kenbaar maken aan den burgemeester van Wieringen, terwijl het gemeentebestuur van Amerongen, zoowel als het provinciaal bestuur van Utrecht geheel buiten de regeling met den keizer zijn gehouden. Die regeling geschiedt van Den Haag uit en noch aan de Provinciale Griffie te Utrecht, noch aan den burgemeester van Amerongen is officieel iets daaromtrent bekend.

Evenmin weet iemand, waarom de vader op een weelderig kasteel in fraaie omgeving mag verblijven en de zoon zich moet opsluiten in een sobere dorpspastorie in een onherbergzaam oord.

Of den ex-keizer een eerewoord is afgevraagd, is evenmin bekend als omtrent den kroonprins; of er censuur wordt geoefend op hun korrespondentie, ook daarvan is het Nederlandsche volk onwetend gelaten.

Toen kort na de komst van den ex-keizer in de pers de vraag werd gesteld of hij niet binnen

een interneeringskamp moest worden gebracht, heeft een officieus communiqué geantwoord, dat hij door zijn afstand uit het Duitsche leger was getreden en dus niet als militair kon worden beschouwd.

Ten overvloede zij nog opgemerkt, dat ook interneerden, die buiten de kampen vertoeven, toch steeds onder militair toezicht blijven.

Uit alles valt geen andere slotsom te trekken dan: de gewezen keizer en kroonprins zijn niet geïnterneerd. Wilden zij in stilte vertrekken, het zou hun niet moeilijk vallen.

Maar, ook in het meest waarschijnlijk geval, dat zij hun verblijf voorloopig niet wenschen te verlaten en geen aanleiding willen geven tot nadere maatregelen der Nederlandsche regeering, moet het Nederlandsche volk zich dan bij den toestand neerleggen?

Naar mijn meening mogen wij dat niet.

Hier moet niet gezocht naar een juridische konstruktie van deze zeldzame «gevallen», hier spreke alleen het gezond verstand. En dit zegt: De beide Hohenzollerns dienen, tot nader over hun lot beslist is, een verblijf te hebben, zóó gelegen, en te staan onder een toezicht, zóódanig ingericht, dat elk kontakt tusschen hen en iemand in Duitschland naar menschelijke berekening onmogelijk is.

Zulk een verblijf is hier te lande niet te vinden. Het is alleen te vinden in een land dat noch te land, noch te water van Duitschland uit te bereiken is, praktisch gesproken.

Onder de neutrale landen van Europa voldoet alleen Spanje aan deze eischen. In het Spaansche binnenland zijn zeer afgelegen, doch geriefelijke kasteelen, waar, onder streng militair toezicht, elke verbinding met Deutsche aanhangers nagevoel is uitgesloten.

Laat dus de Nederlandsche regeering zich tot de Spaansche wenden, en tot de geassocieerde mogendheden, met het voorstel, de beide heeren op een Nederlandsch schip, welbewaakt, naar Spanje te doen overbrengen.

Er is een precedent ter wille der diplomaten. Precedenten zijn nooit volkomen gelijkvormig, maar de overeenkomst is groot.

Na de terechtstelling van Karel I van Engeland in 1649, werd de Prins van Wales, die in Den Haag vertoefde, genoopt ons land te verlaten; hij ging naar Jersey. Als hij later nu en dan hier terugkeert, gebeurt dat klandestien. Nog in 1658 dwingen de Staten hem tot tweemaal toe het grondgebied der Republiek te ontruimen.

Men zief, ook in onze «gouden eeuw», toen wij zoo vermaard waren om onze gastvrijheid voor vervolgd, moest het asylrecht wijken wanneer het landsbelang dat eischte.

Eischt thans niet het landsbelang, en eischt niet thans het belang der wereld, dat elke kans wordt afgesneden voor elk ingrijpen der Hohenzollerns? Niet den geringsten invloed mogen dezen meer op den loop der gebeurtenissen trachten te oefenen; niet het geringste kontakt mogen zij met Deutsche reaktionnaires kunnen verkrijgen. Niet de geringste kans mag Nederland loopen, zulk kontakt te hebben mogelijk gemaakt.

Wanneer in Duitschland vroeg of laat een contra-revolutie wordt voorbereid, men kan er van verzekerd zijn, dat die niet te voren openlijk zal worden aangekondigd...

Daarom zij Nederland op zijn hoede.»

Over dit alles werd nog veel geschreven en gewreven, maar intusschen bleef de toestand gelijk hij was.

Maar thans moeten wij de bezetting van Duitschland behandelen.

XLIII.

DE BEZETTING VAN RIJNLAND

De laatste Deutsche troepen in Rijnland. — Ordelijke en tuchtlooze afdeelingen. — Terugkeerende krijgsgevangenen. — Bepaalde afstand van den keizer. — De Franschen in Elzas-Lotharingen. — De intocht der Belgen te Aken.

Nu naderde de dag, waarop de geallieerde troepen over de Deutsche grens zouden trekken. Daarvoor was de datum van 1 December bepaald.

Den 28en November had in ons land de eerste vergadering der regelmatige kamerzitting plaats, deze waarop het bureel en de kwestoren gekozen werden en de eerste minister, de heer Delacroix, over de algemeene politiek een verklaring aflegde zou.

En de heer Delacroix sprak: «Op het oogenblik donderen de vijftig kanonschoten, die ons melden, dat de laatste Duitscher het Belgisch grondgebied heeft verlaten.»

En dit was inderdaad geschied.

Een mededeeling uit Brussel van dien dag luidde:

«Zwaar kanongebulder rolt dreunend over Brussel. Dat is de afscheidsgroet van den oorlogsgod aan het diepbeproefde België. Vijftig losbrandingen kondigen aan dat de laatste vijand den vaderlandschen bodem verlaten heeft.

Gisteren trok de 41e Fransche divisie, die op weg naar Duisburg is, door de hoofdstad.

De Belgen volgen hen binnen een paar dagen. Er is bepaald, dat het Belgisch leger den 2en December de Deutsche grens zal overschrijden. Het zal bestaan uit de 4e en 5e divisie, ieder samengesteld uit drie regimenten. De Belgen zullen het meest Noordelijk gedeelte van het te bezetten Duitsch grondgebied voor hun rekening nemen, dat wil zeggen van Aken af tot Dusseldorf en meer naar het Noorden nog het gebied gelegen tusschen den Rijn en de Nederlandsche grens.

De troepen, die voor deze bezetting uitgekozen zijn, voelen zich natuurlijk in den hoogsten hemel. Het groote hoofdkwartier heeft voor het werk in Duitschland de hulp ingeroepen van talrijke ambtenaren der verschillende Belgische openbare besturen en van specialiteiten in het bankwezen. Zoo werd de heer Camille Jaquart, afdeelingsoverste bij het ministerie van Binnenlandsche

Ebert, Rijkskanselier en opvolger van Prins Max van Baden.

Zaken, aangeduid als Belgisch regeeringskommissaris voor het Rijnland.»

Den volgenden dag verscheen nog een akte van den keizer. Het bericht hierover luidde als volgt :

« Om aan het gerezen misverstand over zijn af-danking een einde te maken, heeft keizer Wilhelm in een staatsrechtelijk onaantastbare oorkonde afstand gedaan van de rechten op de kroon van Pruisen en de daarmee verbonden rechten op de Duitsche keizerskroon. Het dokument heeft den volgenden tekst :

« Ik zie hierbij voor alle toekomst van de rechten op de kroon van Pruisen en de daarmee verbonden rechten op de Duitsche keizerskroon af.

Tegelijk onthef ik alle beambten van het Duitsche rijk en Pruisen, alsmede alle officieren, onder-officieren en manschappen van de marine, het Pruisische leger en de bondskontingenten van den eed van trouw, dien zij tegenover mij als hun keizer, koning en oppersten bevelhebber hebben afgelegd.

Ik verwacht van hen, dat zij, tot de nieuwe

inrichting van het Duitsche rijk, de bekleeders van de feitelijke macht in Duitschland helpen, het Duitsche volk tegen het dreigende gevaar van anarchie, hongersnood en vreemde heerschappij te beschermen.

In oorkonde, onder onze hoogsteigenhandige onderteekening en met bijgevoegd keizerlijk zegel, gegeven te Amerongen, den 28en November 1918.

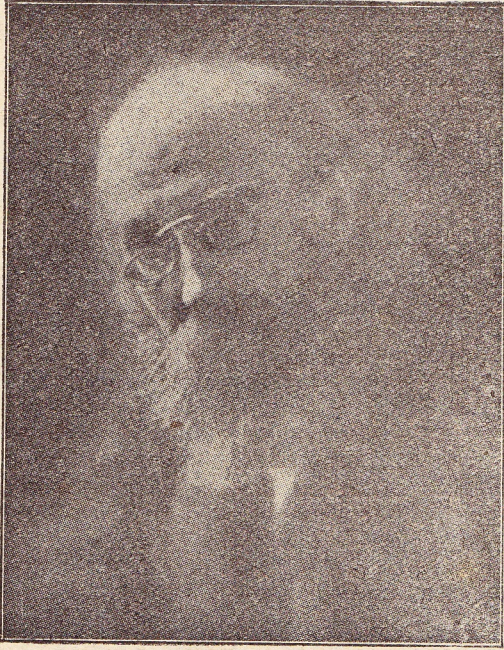
(w.g.) WILHELM.»

De laatste Duitsche legers bevonden zich in Rijnland, waar ze evenmin blijven konden. Ze moesten over den Rijn.

Doch veel troepen, wij weten het, waren in volle wanorde afgetrokken, in vol oproer, en talrijke soldaten begaven zich eenvoudig naar huis.

Maar het is van belang bij dit punt even wat langer stil te staan. Dien 29en November las men dit bericht uit Dusseldorf :

« De «Dusseldorfer Ztg.» verneemt, dat het gisteren op de Rijnbrug tot een botsing kwam tusschen het terugkeerende reserve-infanterie-

Kurt Eisner, Beiersch Minister-President.

regiment no. 39 en verspreiders van strooibiljetten van den A.- en S.-raad. Eén man werd zwaar gewond.

Een tweede botsing had plaats bij de kazerne, waar een officier eischte dat eenige leden van een vrijwilligers-regiment de wapens zouden afleggen. Hierbij werd niemand gedood. Twee vertegenwoordigers van den A.- en S.-raad onderhandelden hierop met den divisie-kommandant; die verklaarde dat de incidenten zonder zijn toestemming hadden plaats gehad. Voor het raadhuis was in den loop van den namiddag een sterke bewakingspost gesteld. Plotseling viel een schot, en nu begonnen de opgestelde posten met machinegeweren in de lucht te schieten. De eerste burgemeester en vertegenwoordigers van den A.- en S.-raad zijn hierop in onderhandeling getreden met den kommandant. Het resultaat is nog niet bekend.

Dit bewees dus, dat niet alle troepen aan de revolutie deel namen. 't Was een verwittiging tevens voor de bezettingstroepen, om mobiel te blijven, zoowel tegenover oproerlingen als tegen regelmatige troepen. Neen, niet alle Duitsche legerafdeelingen waren onder den invloed van tuteloosheid.

Wij geven hier een klein verhaal weer, dat in die dagen in de «N. R. Courant» verscheen en voor ons om twee redenen van belang is; vooreerst schetst het den toestand te Aken, dat het groot-hoofdkwartier voor de Belgische troepen zou worden; dan handelt het over het 4de leger, dat uit Vlaanderen kwam en de Duitschers wel het leger van den IJzer en Ieperen konden noemen. Ook zal de lezer er uit opmaken hoe de Duitschers over hun nederlaag dachten en hoe-

zeer de oude, militaristische geest hen nog bezielde.

Hier gaat het:

«Om vijf uur werd aan de bittertafel het plan geopperd, en om zes uur zaten wij reeds met ons drieën in den trein, op weg naar het Zuiden.

Waarheen wij zouden gaan, wisten wij nog niet. Het was ons eigenlijk ook totaal onverschillig, omdat wij maar één doel hadden: het terugtrekkende Duitsche leger. Een leger in aftocht zou op alle plaatsen wel gelijk zijn.

Alles was zoo vlug gaan, dat wij — behalve ettelijke reepen chocolade en dozen sigaretten — geen bagage bij ons hadden. Zooals wij, alle drie student te Amsterdam, van het kollege kwamen, stapten wij in den sneltrein naar Roermond. Passen of legitimatiebewijzen hadden wij niet in ons bezit. Het eenige stuk, waarop wij ons in uitersten nood zouden kunnen beroepen, was een oude perskaart van een Hollandsch weekblad, die één van ons drieën toevallig bij zich had.

Omdat Susteren het snelst en het veiligst te bereiken was, besloten wij daar eerst een kijkje te nemen, maar een joviale, hartelijke Limburger ried ons aan om door te gaan naar Maastricht en vandaar via Kerkrade de Duitsche grens te passeeren. Dat wij geen passen hadden, hinderde volgens hem niet. In Duitschland vroegen ze er niet naar en hij zou ons wel over de grens helpen.

Zoo stonden wij den volgenden morgen om elf uur met ons drieën aan de grens bij Kerkrade. Een Hollandsch grenskommies deed ons de vrij overbodige vraag, of wij «bagage» bij ons hadden. Het wijzen op onze ledige handen bevredigde hem niet.

«Geen sigaretten of kwatta, heeren?» en met een kennersblik inspekteerde hij onze verdacht opgebolde jaszakken.

«'n Paar sigaretten!» antwoordde ik. «'n Enkel stukje kwatta!» excuseerden de anderen.

«Ik mag u niet doorlaten, heeren!» klonk het heel streng.

Wij vreesden het ergste en begonnen elk met één zak leeg te halen. Een berg sigaretten en kwatta-reen stapelde zich op.

«Niet meer, heeren?»

De wijze, waarop het gevraagd werd, bewees ons afdoende, dat de fiskus bevredigd was. Wij keerden daarom elk één ledigen zak binnenste buiten en na dit overtuigend bewijs, glimlachte de Hollandsche ambtenaar, stak een van onze sigaretten op en wenschte ons goede reis.

Van dit oogenblik af hadden wij niets dan geluk op onzen tocht. Het begon al dadelijk voorbij de grens, waar een elektrische tram naar Aken voor ons klaar stond. Het viel ons onmiddellijk op, hoe verwaarloosd het materiaal er uit zag. Maar wat noot! Al zaten wij ook drie hoog op elkanders schoot, wij waren op weg naar Aken, waar — dit werd ons door de onder en boven ons zittende passagiers eenparig verzekerd — het 4de leger thans doortrekkende was.

In den omtrek van Aken waren alle groote wegen vol Duitsche troepen en het trof ons dadelijk, hoe ordelijk deze afdeelingen zonder uitzondering marcheerden. Bij Aken stapten wij uit,

Stopzetten in het vervoer, ten gevolge van het gebrek aan goederenwagens.

om getuigen te zijn van den intocht der fronttroepen in de eerste Deutsche stad. Uit bijna alle huizen wapperde de Deutsche vlag — roode vlaggen zag men er in het geheel niet —; op sommige plaatsen had men eene kleine versiering van groen aangebracht en over de straat hingen groote doeken met: «Willkommen unsern unbesiegten Kriegern.»

Voor de huizen stonden de vrouwen en kinderen. Zij wuifden met zakdoeken; het was duidelijk, dat zij den teruggekeerden jongens een groet van welkom in hun Heimat niet wilden onthouden, dat zij het ook tot een plicht rekenden, om den mannen, die toch allerminst schuld hadden aan de ineensstorting van het vaderland, op passende wijze dank te brengen voor alles, wat zij daar ginds hadden gedaan.

Maar hoe weemoedig en triest deed juist dat bijna plichtmatig wuiven aan! Hoe anders hadden zij allen, soldaten en burgers, zich den terugkeer vroeger voorgesteld! En toen wij die mannen daar voorbij zagen trekken sommigen onverschillig voor zich uitziende, anderen gedwongen glimlachend; maar ook velen — vooral de officieren — doodsbleek, met starren blik, de lippen op elkaar geperst, zich met zichtbare inspanning goed houdend om niet in snikken uit te barsten, toen kwam een groote ernst over ons en voelden wij de diepe tragiek van deze met groen getooide soldaten, trekkend door de versierde en bevestigde stad.

Zoo was dus de intocht in de eerste Deutsche Rijkstad van het eens zoo krachtige vierde leger. Hoe was het aan de grens, hoe zou de houding van den troep zijn bij het binnenkomen van de Heimat?

Wij liepen onwillekeuring de troepen tegemoet, in de richting van den zwart-witten steen, waar velen voor het eerst na jaren weer den voet op Duitschen bodem zouden zetten.

Toen wij bij de rijksgrens aankwamen, was het er merkbaar verlaten en eenzaam. Juist was een divisie gepasseerd en er waren een paar minuten zelfs geen soldaten te zien.

Toen, in de verte, kwam een nieuwe afdeeling: Deutsche garde-infanterie. Zij liepen lusteloos en vermoeid, sjokten langs den we- onverschillig, apathisch, zooals zij al dagen en dagen langs de wegen in België hadden voortgesjouwd. Blijkbaar waren zij er zich niet van bewust, zoo dicht reeds bij de grens te zijn. Drie officieren te paard reden voorop. Een van de drie had een kaart in zijn hand en wees naar den zwart-witten steen. Het was of de paarden stokten, een oogenblik niet verder wilden.

De majoor wendde het paard en riep met een van emotie trillende stem: «Kameraden. Achtung! Die Heimat!»

Het was of zijn woorden plotseling al die mannen elektriseerden. Zij strekten de lichamen, en de onverschilligheid was verdwenen; het was of er nieuw leven in die soldaten kwam en in dreu-

nenden pas defileerden zij voorbij dezen zwart-witten steen, betraden zij den vaderlandschen grond, waarheen hun gedachten al die jaren van ellende en ontbering waren gegaan.

En toen gebeurde er iets heel onverwachts, wat ons ten eerste trof. Als uit één mond riepen allen: «Es lebe Hindenburg! Hoch! Hoch! Hoch!»

Was het geen treffend bewijs, hoezeer bij deze menschen de figuur van den ouden veldmaarschalk nog steeds het symbool van hun vaderland was?

Wij marcheerden met de kolonne naar Aken terug en bij onze gesprekken met de soldaten bleek het ons, dat zij geneel op de hoogte waren van den toestand in Duitschland. De meesten onder hen spraken er vrij onverschillig over. Een Hessischen boerenjongen was het alles «gleich egal». Hij verlangde naar huis, en of de keizer en de groot Hertog nog regeerden, liet hem volmaakt koud.

Het trof ons sterk, dat bij deze manschappen geen verbitterde stemming tegen den keizer heerschte. «Der Kaiser hat den Krieg nicht gewollt!» Dit hoorden wij in allerlei toonaarden telkens weer van officieren en soldaten en ook van burgers, ja, zelfs ook van de leden der soldatenraden, die wij later mochten ontmoeten. Dat hij afgetreden was, vond men algemeen uitstekend, al beweerde ook één soldaat: «Unsere Division ist noch Kaisertreu!»

Dat er in en om Aken geen haat tegen den keizer bestond, bleek ons o.a. uit het feit, dat het portret van Wilhelm II nog op verschillende plaatsen hing. Toen wij daarover onze verwondering uitspraken, merkte een Duitscher op: «Warum nicht? Wir haben noch keinen Ersatz dafür!»

Ook trof het ons, dat deze soldaten zich niet overwonnen gevoelden. Verscheidene malen werd mij verzekerd: «Wij hadden niet terug behoeven te trekken. Onze stellingen waren niet te nemen, maar wij moesten terug op bevel van het hoofdkwartier!» Hoe de geest bij de andere fronttroepen was, weet ik niet, maar zeker is het, dat bij deze soldaten van demoralisatie nog geen sprake was.

«Wir sind nicht zerschlagen, sondern die Heimat ist zusammengebrochen», zei mij een jonge, krachtige kerel.

Voor Hindenburg had men een algemeene vereering, maar groot was de haat tegen von Tirpitz en vooral tegen Ludendorff. «Hij heeft het onmogelijke van het leger gevergd!» was het telkens, en typeerend voor den soldaat — in dit opzicht zijn ze overal gelijk — was de woede, die er sprak uit hun opmerking, dat zij door Ludendorff bijna nooit met verlof naar de Heimat werden gezonden. Dan vielen zij elkander dadelijk bij. «Drie dagen thuis in vier jaar tijd!» zei mij een veldartillerist van de garde. «Das hat man doch nicht machen sollen!» «Eens in de twee jaar!» riep een ander. Ook bij deze soldaten was het weinige verlof de grootste grief tegen het opperkommando.

In Aken gingen wij allereerst naar de bekende

Eliser-Brunnen, waar een militaire kapel speelde en waar het wemelde van officieren en soldaten.

Het viel ons op, dat sommige officieren hun onderscheidingsteekens en nationale kokardes nog droegen, terwijl anderen zich daarvan hadden ontdaan. Bij het vierde leger had men een ieder de meeste vrijheid gelaten. Ook zagen wij bij de troepen, naast roode vlaggen, de Duitsche en andere kleuren. Dit bevreesdde ons. Toen wij een officier hiernaar ondervroegen, toonde hij ons een proklamatie van den Soldatenraad, waaruit al zeer overtuigend de geest van groote verdraagzaamheid sprak, die bij het vierde leger heerschte.

Voigens die proklamatie liet de soldatenraad ieder vrij zich met de kleuren te tooien, die hij verkoos.

De officieren brachten elkander algemeen het saluut; bij het officierskorps werden onderling de rangen streng gehandhaafd. De soldaten groetten de officieren echter niet. Een enkele maal zagen wij een soldaat salueren, maar dan was dit blijkbaar een «vriendelijkheid», een bewijs van sympathie, een groet dus, die voor den officier meer waarde had dan het stramste saluut van voor de revolutie.

De kanonnen — alle gekamoefleerd — waren met groen versierd. Wij zagen zelfs op sommige stukken kleine kerstboomen als symbolen van den eindelijk herkgregen vrede vooruitgedragen.

Bij onze wandeling door Aken hebben wij maar twee roode vlaggen gezien, namelijk uit de kamer van den Soldaten- en Arbeidersraad in het stadhuis en bij den Soldatenraad in het Hotel du Nord.

Op advies van onzen braven Limburger, die ons den tocht over Kerkrade had aangeraden, hadden wij onzen intrek genomen in het Hotel Kaisershof. Dit bleek de tweede goede raad, dien hij ons mee had gegeven, want hierdoor zijn wij op onverwachte wijze in aanraking gekomen met den Soldatenraad van het vierde leger, die voor ons den weg opende naar Verviers en Spa, ja, zelfs tot het Deutsche hoofdkwartier en generaal von Winterfeld toe. Dank zij ons verblijf in Kaisershof en — het zij met alle bescheidenheid gezegd — onze gewaagde brutaliteit, werden wij, die als onschuldige reizigers onzen tocht waren begonnen en nog nooit één regel in een krant hadden geschreven, binnen enkele uren tot invloedrijke persmannen gepromoveerd, tot gezine Hollandsche journalisten.»

Van het zoogenaamde tragische van dien terugtocht voelden wij natuurlijk niets. Men herdacht ten onzent al het leed door het tweede leger verwekt, en met name, ook nog hun rooverijen bij het vertrek uit het reeds zoo gemarteld landeke.

Uit nog een andere korrespondentie in 't genoemde blad, blijken ons bijzonderheden over dien terugtocht. Wij lezen o.m.:

«Thans door Duitschland reizende, bemerkt men, dat in verschillende plaatsen de revolutie een geheel verschillend karakter draagt. Het verschil tusschen de toestanden te Berlijn, Keulen, Dusseldorf en Crefeld, om slechts enkele plaatsen

inspectietocht van de Nederlandsche Koningin in Noord-Brabant, bij den aftocht der Duitschers.

te noemen, is opmerkelijk. Terwijl te Berlijn bijvoorbeeld de groote macht berust bij den soldatenraad, de veiligheidsdienst geheel in handen is van militairen en de politie daar ongewapend onder toezicht van gewapende soldaten dienst doet, ziet men te Keulen manschappen van het terugtrekkende leger, die nog geheel in disciplinair verband verkeerden, en mannen van de «Bürgerwehr» politiedienst verrichten.

Deze leden van de burgerwacht hebben als eenig onderscheidingsteeken een witten band om den arm en zijn gewapend met een geweer. Onder hen zijn er van alle leeftijden en van verschillende maatschappelijke standen.

Te Dusseldorf doen de oude politie-mannen zelfstandig dienst, maar ook ziet men daar militairen die in dienst staan van den soldatenraad. Te Crefeld is de toestand ongeveer als die te Dusseldorf, maar in eerstgenoemde stad heeft de soldatenraad krachtig stelling genomen tegen revolutionaire excessen. Zoo deelt de Crefelder soldatenraad in een aanplakbiljet mede, dat het bureau van het Landwehr-Bezirk met het geheele personeel gehandhaafd blijft. Ook de kommandant, een overste, is in zijn functie gehandhaafd, en op hetzelfde aanplakbiljet wordt medegedeeld, dat de uniformen onveranderd blijven. Nadrukkelijk wordt er aan toegevoegd, dat de officieren hun schouderbedekking behouden en met de sabel gewapend zijn. Terwijl te Berlijn vrijwel alle soldaten de roode kokarde dragen, behoort te Crefeld de roode kokarde tot de zeldzaamheden.

Gedurende een verblijf in verschillende plaatsen nabij den Rijn in de terugtochtsliniën van het Duitse leger, bleek me, dat slechts de etappe-

troepen in wanorde zijn teruggetrokken. De terugtocht van het eigenlijke frontleger heeft vrijwel geheel ordelijk plaats. In de straten der steden geven groote borden de marschwegen voor de verschillende legerdeelen aan.

Als men te Keulen en Dusseldorf den terugtocht aanschouwt, krijgt men absoluut den indruk van een verslagen leger, dat niet meer tot weerstand in staat is. Eindeloze stoeten van de meest verschillende voertuigen trekken over de Rijnvergangen, dagen en nachten lang. Wagens beladen met voedsel, met stroo, met rijwielen, met ransels, met munitie, volgen elkander eindeloos op.

En dan ziet men soms plotseling in den stoet een vervelooze boeresjees, bestuurd door een jong officier met naast zich, ineengedoken, een ouden generaal. Een enkele officier in de oude donkere uniform, met nog een monokel voor het oog geknepen, doet aan als een figuur uit een grijs verleden.

Mitrailleurs ziet men in den stoet dikwijls, ook mijnwerpers, maar veld- en ander geschut zoo goed als in het geheel niet. Te Keulen zag ik slechts één kanon, gekamoufleerd, dat ik taxeerde op een kaliber van ongeveer 24 c.M.

Al heeft de terugtocht over het algemeen zeer ordelijk plaats, toch zijn er natuurlijk ook verdwaalde groepjes, die doelloos rondzwerven. Bij den aanblik van dezen terugtocht dringt zich telkens de herinnering op aan Napoleons terugtocht uit Rusland.

In het station te Keulen liggen hoog opgesteld geweren, sabels, bajonetten en revolvers, want de soldatenraden in verschillende steden